

ISSN 2311-3413

№ 12
грудень
2013

Виходить 12 разів на рік

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
Економіка
і
Фінанси

ЖУРНАЛ ВКЛЮЧЕНО ДО РОСІЙСЬКОГО ІНДЕКСУ НАУКОВОГО ЦИТУВАННЯ (РИНЦ)

SCIENTIFIC JOURNAL
Economics and Finance

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА
eLIBRARY.RU

Дніпропетровськ
2013

Редакційна колегія:

Атамас П. Й., кандидат економічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Довбня С. Б., доктор економічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Крамаренко Г. О., доктор економічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Мних М. В., доктор економічних наук, професор (Київ, Україна);
Павлов К. В., доктор економічних наук, професор (Іжевськ, Російська Федерація);
Паршина О. А., доктор економічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Плаксиєнко В. Я., доктор економічних наук, професор (Полтава, Україна);
Пліскановський С. Т., доктор технічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Ruta Šneidere, PhD., Docent (Rīga, Latvia);
Nada Vignjević-Djordjević, Doctor of Economic Sciences, As. Professor (Novi Pazar, Serbia);
Шаталова Н. І., доктор соціологічних наук, професор (Єкатеринбург, Російська Федерація);
Дробязко С. І., кандидат економічних наук, доцент (Дніпропетровськ, Україна);
Лисенко Д. В., кандидат економічних наук, доцент (Москва, Російська Федерація);
Тропиніна І. Г., заступник директора з наукової роботи Красноярського інституту економіки
Санкт-Петербурзької академії управління і економіки (Російська Федерація);
Фадєєва Ю. В., кандидат економічних наук (Тула, Російська Федерація);
Шевченко В. М., кандидат наук з державного управління (Дніпропетровськ, Україна)

Статті проходять відбір, зовнішнє та внутрішнє рецензування.

*Відповідальність за зміст статей та якість перекладу інформації на англійську мову
несуть автори публікацій.*

Всі права захищені.

*Повний або частковий передрук і переклад дозволено лише за згодою автора і редакції.
При передрукуванні посилання на «Економіка і Фінанси» обов'язкове*

УДК 332.14
JEL Classification: R11

Н. О. Кондратенко

доктор економічних наук, доцент

В. С. Бондар

аспірант

Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова

Н. О. Кондратенко

доктор экономических наук, доцент

В. С. Бондарь

аспирант

Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А.Н. Бекетова

N. O. Kondratenko

PhD, Associate Professor

V. S. Bondar

postgraduate

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ОСОБЕННОСТИ СОЦІАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ FEATURES OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS

Розглянуто особливості соціально-економічного розвитку регіонів при врахуванні ресурсної складової у досягненні цілей, визначених стратегіями розвитку регіонів. Наведені основні показники соціально-економічного розвитку регіонів. Приведена модель структурних зв'язків регіональних економічних систем та форми прояву економічного й соціального розвитку регіонів. Доведено, що головною особливістю функціонування регіонального рівня є власна, специфічна система економічних інтересів, пов'язана із наявністю безлічі суб'єктів господарської діяльності на території регіону.

Ключові слова: регіон, соціально-економічний розвиток, показник, система, рівень.

Рассмотрены особенности социально-экономического развития регионов при учете ресурсной составляющей в достижении целей, определенных стратегиями развития регионов. Приведены основные показатели социально-экономического развития регионов. Представлена модель структурных связей региональных экономических систем и формы проявления экономического и социального развития регионов. Доказано, что главной особенностью функционирования регионального уровня является собственная, специфическая система экономических интересов, связанная с наличием множества субъектов хозяйственной деятельности на территории региона.

Ключевые слова: регион, социально-экономическое развитие, показатель, система, уровень.

The features of the socio-economic development while respecting the resource component in achieving the objectives of the regional development strategy. The basic indicators of socio-economic development of regions. Present model structural relationships of regional economic systems and forms of economic and social development of the regions. It is proved that the main feature of the functioning of the regional level has its own, specific system of economic interests associated with the presence of a multitude of economic activity in the region.

Key words: region, socio-economic development, indicator, system, level.

Постановка проблеми. Розвиток регіонів України на сучасному етапі ринкових реформ зіткнувся з низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, що зумовили його розбалансований, асиметричний та диспропорційний характер. У той же час підвищення самостійності та посилення ролі

регіональних систем у господарському комплексі країни вимагає вирішення проблем удосконалення методичного інструментарію управління процесами соціально-економічного розвитку регіонів та врахування ресурсної складової у досягненні цілей, визначених стратегіями розвитку регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми соціально-економічного розвитку регіонів відображені у наукових працях відомих вітчизняних учених, таких як О. В. Батура, І. К. Бистряков, В. М. Геєць, С. Л. Денисюк, С. І. Дорогунцов, М. І. Долішній, В. А. Жовтянський, А. І. Кабанов, М. Л. Ковалко, Н. Й. Конищева, І. І. Лукінов, В. П. Ніколаєв, Ю. В. Ніколенко, Г. І. Онищук, М. М. Паламарчук, А. В. Степаненко, М. А. Хвесик, Є. В. Хлобистов, М. І. Фащевський, Л. Г. Чернюк та ін.

Серед зарубіжних дослідників, які займалися вивченням цієї проблеми слід виділити К. Боулдінга, О. Г. Гранберга, Л. В. Канторовича, М. М. Колосовського, В. В. Кліманова, Т. Б. Рубінштейна, Д. Макінтоша, Д. Медоуза, Г. Одума, Е. Одума, У. Ростоу, Р. Солоу, Т. Тітенберга, Г. Тейлора, Дж. Форрестера та ін.

Проте сьогодні недостатньо вивченим залишається питання ролі ресурсів та їх комплексного використання у підвищенні ефективності соціально-економічного розвитку регіонів та врахуванні інтересів всіх суб'єктів господарської діяльності на території регіону.

Актуальність теми дослідження зумовлюється важливістю та необхідністю пошуку оптимальних шляхів, форм і методів ресурсного забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів.

Метою статті є визначення особливостей соціально-економічного розвитку регіонів при врахуванні ресурсної складової у досягненні цілей, визначених стратегіями розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рівень та якість життя суспільства характеризуються сукупністю взаємопов'язаних соціально-економічних показників, аналіз яких може бути підґрунтям для виявлення тих соціально-економічних параметрів, що потребують особливої уваги у контексті наближення до європейських стандартів та визначення дієвих заходів для соціального захисту членів суспільства [7].

До основних показників соціально-економічного розвитку регіону можна віднести:

- середньорічна чисельність населення;
- чисельність зайнятого населення;
- валовий внутрішній продукт;
- валова продукція сільського господарства;
- обсяги промислової продукції;
- обсяги виробництва товарів господарського споживання;
- обсяг капітальних вкладень;
- грошові доходи населення;
- обсяг роздрібного товарообороту;
- обсяг реалізації платних послуг населення;
- середні ціни на основні види продукції;

– баланси основних видів промислової і сільськогосподарської продукції;

– фінансові ресурси муніципальних органів влади;

– обсяг експорту та імпорту товарів.

З погляду оцінки ефективності соціально-економічного розвитку регіонів, структура регіональної економічної системи включає такі елементи, як виробнича й невиробнича сфери, населення, природне середовище.

Для більше детального дослідження взаємозв'язків складових регіональної системи представимо її у вигляді потоків ресурсів і результатів діяльності (рис. 1).

Природне середовище регіону забезпечує мінерально-сировинними й паливно-енергетичними ресурсами як виробничу, так і невиробничу сфери. У свою чергу, матеріальне виробництво й соціальна сфера забруднюють природне середовище, викидаючи шкідливі речовини в атмосферу, скидаючи забруднені води у водоймища й водостоки, займаючи родючі землі під санітарні зони, накопичуючи виробничі й побутові відходи.

З матеріального виробництва в соціальну сферу йдуть потоки матеріальних ресурсів у вигляді товарів народного споживання, засобів виробництва, енергетичних і вторинних ресурсів, фінансових ресурсів у вигляді коштів на утримання й розвиток соціальної сфери, причому ці кошти надходять як через бюджети, так і безпосередньо від підприємств на утримання й розвиток власних об'єктів соціальної сфери.

У свою чергу, галузі соціальної сфери, забезпечуючи населенню умови життєдіяльності, шляхом надання послуг таких галузей як охорона здоров'я, освіта, житлово-комунальне господарство, громадське харчування, культура впливають на ефективність виробничої сфери. З елементів регіональної економічної системи населення направляються потоки трудових ресурсів як у сферу матеріального виробництва, так і соціальну сферу.

Ці дві сфери через заробітну плату й інші види виплат формують склад і динаміку доходів і споживання населення. Перехід економіки до ринкових відносин обумовив на схемі зв'язків новий потік фінансових ресурсів, спрямований від населення до соціальної сфери, у вигляді коштів населення на оплату послуг освіти, охорони здоров'я, транспорту, житла й ін.; інвестицій у будівництво кооперативного житла; інвестицій у приватизацію житла й інших об'єктів соціально-побутової й культурної сфер та інше.

Розглядаючи сутність економічного й соціаль-

ного розвитку регіональних економічних систем, виникає об'єктивна необхідність розкрити зміст основних форм його прояву (рис. 2).

Цілі регіонального розвитку полягають у прогресивній зміні кількісних і якісних параметрів функціонування регіону для переходу його в бажа-

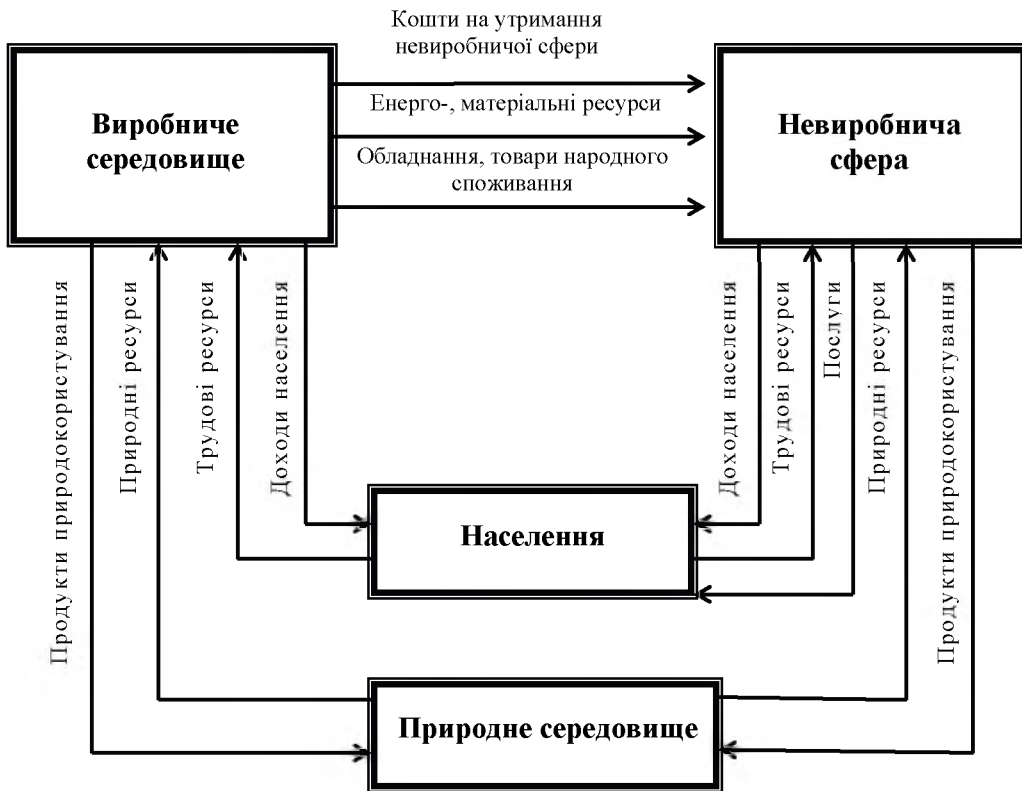


Рис. 1. Модель структурних зв'язків регіональних економічних систем (розроблено авторами на основі [6])

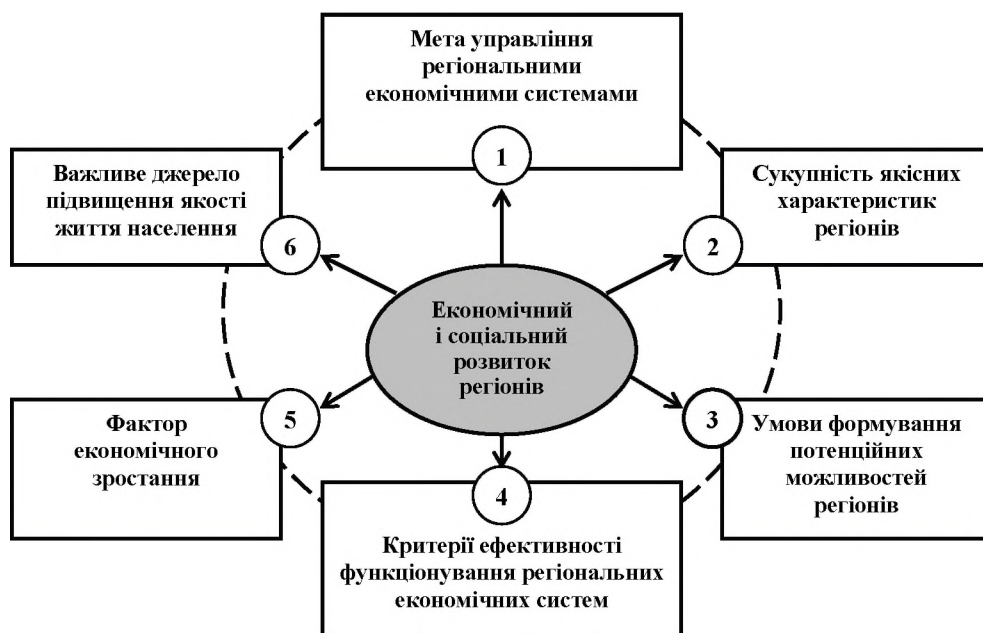


Рис. 2. Форми прояву економічного й соціального розвитку регіонів (розроблено авторами на основі [6])

ний, більш сприятливий стан, що характеризується оптимальними значеннями цільових показників.

Соціально-економічний розвиток регіонів являє собою сукупність якісних змін структурних елементів регіональних економічних систем, які відбуваються під впливом безлічі різноманітних факторів. Він відображає умови формування потенційних можливостей регіону для досягнення цілей, визначених стратегіями розвитку регіонів.

Соціально-економічний розвиток регіонів – це критерій ефективності його функціонування. Коли параметри кількісних показників регіонального розвитку перевершують запланований або нормативний рівень, показники стану розвитку аналогічних регіональних систем, можна зробити висновок про ефективне функціонування регіональних систем. Він створює базу і є важливим джерелом підвищення якості життя.

В Україні понад півтора десятиліття триває складний комплексний та суперечливий процес ринкової трансформації, головним завданням якого згідно з конституційно визначеною стратегією є становлення соціально орієнтованої ринкової економіки із перманентним посиленням соціально-гуманістичної спрямованості всього суспільного розвитку [2]. Відповідно зміст і логіка ринкових трансформацій вітчизняної економіки мають спрямовуватися на формування передумов для динамічного та збалансованого розвитку всіх підсистем національної економіки, у т. ч. регіонального рівня.

Основою соціально-економічного розвитку регіональних економічних систем є їх потенціал за природними, економічними, демографічними та історичними умовами, відповідно до яких кожний з них спеціалізується на виробництві продукції, витрати на яку нижчі, ніж у середньому в країні. Таким чином, міжрегіональна спеціалізація виявляється в поділі праці між регіонами, за якого зростання концентрації однорідного виробництва перевершує потреби конкретного регіону, що відтворюється в інтенсифікації міжрегіонального обміну товарами, послугами, науково-технологічною інформацією тощо.

Перехід до ринкових відносин вимагає вдосконалення структури економічного середовища регіонів, спрямованого на комплексний їх розвиток, раціональне використання економічного потенціалу та ефективну взаємодію в господарському комплексі країни. Кожний економічний регіон є цілісною територіальною господарською системою, в якій головна роль належить галузям ринкової спеціалізації. Надто важливо, що під час переходу до ринкової економіки формується система територіально-виробничих комплексів різноманітних типів, триває процес розвитку єдиного

господарського комплексу країни на основі міжгалузевих комплексів: паливно-енергетичного, машинобудівного, космічного, агропромислового, а також регіональних комплексів. Слід зазначити, що останні мали б стати важливими організаційними формами поєднання галузей ринкової спеціалізації з регіональною виробничою та соціальною інфраструктурами, тобто регіональним рівнем відтворення: виробництва, обміну, розподілу, споживання економічних благ на мезорівні [5].

Для з'ясування реальних регіональних економічних інтересів потрібне дослідження їх обумовленості різними факторами. Так, за утилітаристським підходом слід урахувувати загальний інтерес як суму інтересів окремих індивідів, та інтерес окремого індивіда виводити із його безпосередньої користі та вигоди, багатоманіття об'єктивного світу, якими спрямовуються внутрішні прагнення суб'єкта, тому вони виявляються змістом інтересів. Теоретично інтерес – це єдність відтворення (виявлення) внутрішньої сутності людини та відбиття в її свідомості об'єктивного світу, поєднання духовних і матеріальних цінностей [1, 3].

Головною особливістю функціонування регіонального рівня є власна, специфічна система економічних інтересів, пов'язана із наявністю безлічі суб'єктів господарської діяльності на території регіону: підприємств місцевого, регіонального, загальнодержавного підпорядкування, різних установ та приватних підприємств. При цьому пріоритет інтересів підприємств в одній області може компенсуватися пріоритетом інтересів регіональних органів влади в іншій області. До того ж важко переоцінити вплив підприємств на соціально-економічний розвиток регіонів України (рис. 3).

В загальному вигляді показник рівня соціально-економічного розвитку регіону нами пропонується розраховувати з формулою:

$$R = \frac{v_p}{V_p} + \frac{f}{F} + \frac{P}{P} + \frac{v_s}{V_s} / n, \quad (1)$$

де v_p – валова продукція промисловості регіону з розрахунку на душу населення;

f – вартість основних промислово-виробничих фондів регіону па душу населення;

P – промислово-виробничий потенціал з розрахунку на 1000 жителів регіону;

v_s – валова продукція сільського господарства регіону (середньорічна) у розрахунку на одного жителя;

V_p, F, P, V_s – аналогічні показники по регіону вищого рангу (області; країні);

n – кількість показників.

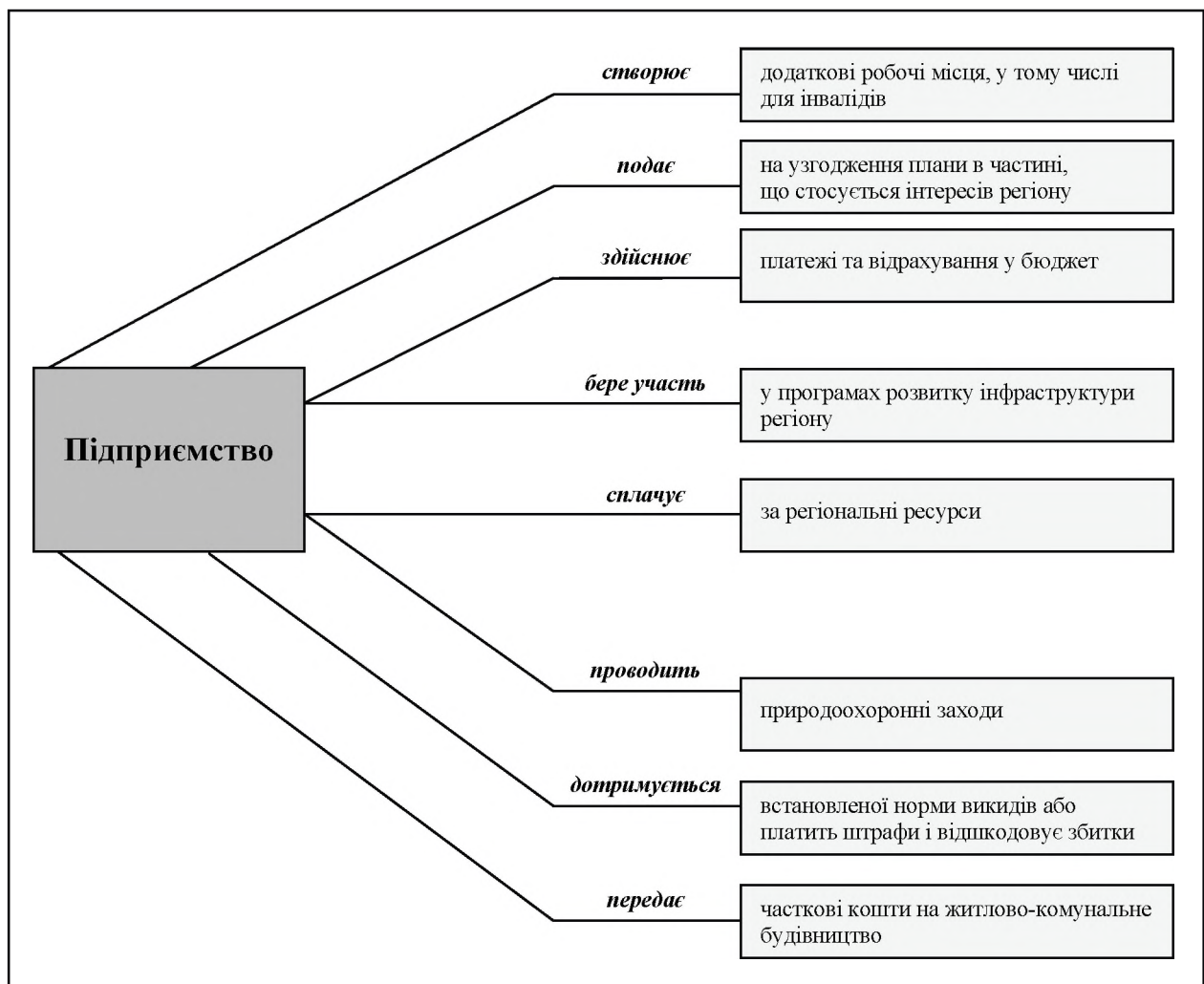


Рис. 3. Взаємодія підприємства із регіональними органами влади (розроблено авторами на основі [6])

Таким чином, ефективний розвиток кожної економічної системи вимагає постійного пошуку оптимальних варіантів поєднання державних і ринкових складових та інтересів. Тому вся доцільна діяльність людини так чи інакше пов'язана з проблемою ефективності. Реалізація завдань управління соціально-економічним розвитком регіону залежить від можливостей відтворювати й залучати на свою територію всі види економічних ресурсів. Тобто динамічний і збалансований розвиток регіону, підвищення конкурентоздатності регіональної політики, зменшення диспропорцій між регіонами, активізацію регіональних та місцевих ініціатив відбувається через цілеспрямовану державну регіональну політику.

Висновки. Підводячи підсумки з проведеного дослідження можна дійти висновку о том, що соціально-економічний розвиток регіонів тісно пов'язан з специфічною системою економічних

інтересів: наявністю безлічі суб'єктів господарської діяльності на території регіону. Цілі регіонального розвитку полягають у прогресивній зміні кількісних і якісних параметрів функціонування регіону для переходу його в бажаний, більш сприятливий стан, що характеризується оптимальними значеннями цільових показників. Доведено значущість впливу підприємств на соціально-економічний розвиток регіонів України.

Бібліографічні посилання

1. **Бутко М. П.** Науково-методичні засади комплексного розвитку регіону України / М. П. Бутко, Л. І. Митрошина // Продуктивні сили і регіональна економіка : [зб. наук. праць] : у 2 ч. – К. : РВПС України НАН України, 2005. – Ч. 1. – 2005. – С. 9–19.
2. **Гончарук В. А.** Развитие предприятия / В. А. Гончарук. – М. : Дело, 2000. – 128 с.
3. **Ерохина Е. А.** Теория экономического развития:

- системно-самоорганізаційний похід / Е. А. Ерохіна. – Томск : Издательство Томского университета, 2006. – 160 с.
4. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
 5. Управління розвитком регіону : навч. посіб. / Т. Л. Миронова, О. П. Добровольська, А. Ф. Процай, С. Ю. Колодій. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 328 с.
 6. Полонська Н. О. Забезпечення соціально-економічного розвитку регіону на основі програмно-цільового методу (на прикладі АР Крим) : дис... канд. екон. наук : 08.00.05 / Н. О. Полонська. – К., 2008. – 268 с.
 7. Чувардинський О. Г. Сучасні проблеми розвитку торговельно-інвестиційного співробітництва України і країн - членів Європейського Союзу / О. Г. Чувардинський // Економіка та держава. – 2007. – № 2. – С. 13–15.
- List of references**
1. **Butko M. P.** Naukovo-metodychni zasady kompleksnoho rozvytku rehionu Ukrainy / M. P. Butko, L. I. Mytroshyna // Produktyvni syly i rehionalna ekonomika : [zb. nauk. prats]: u 2 ch. – K. : RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, 2005. – Ch. 1. – 2005. – P. 9–19.
 2. **Honcharuk V. A.** Razvytye predpriyatiya / V. A. Honcharuk. – M. : Delo, 2000. – 128 p.
 3. **Erokhyna E. A.** Teoryia ekonomycheskoho razvytyia: systemno-samoorhanyzatsyonnyi pokhod / E. A. Erokhyna. – Tomsk : Yzdatelstvo Tomskoho unyversyteta, 2006. – 160 p.
 4. Zakon Ukrainy «Pro derzhavne prohnozuvannia ta rozroblennia prohram ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku Ukrainy» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
 5. Upravlinnia rozvytkom rehionu: Navchalnyi posibnyk / T. L. Myronova, O. P. Dobrovolska, A. F. Protsai, S. Yu. Kolodii. – K. : Tsentr navchalnoi literatury, 2006. – 328 p.
 6. **Polonska N. O.** Zabezpechennia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionu na osnovi prohramno-tsilovoho metodu (na prykladi AR Krym) : dys... kand. ekon. nauk : 08.00.05 / N. O. Polonska. – K., 2008. – 268 p.
 7. **Chuvar-dynskiy O. H.** Suchasni problemy rozvytku torhovelno-investytsiinoho spivrobitnytstva Ukrainy i krain - chleniv Yevropeiskoho Soiuzu / O. H. Chuvar-dynskiy // Ekonomika ta derzhava. – 2007. – № 2. – P. 13-15.

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«НОВАЯ ЭКОНОМИКА»

Редакция журнала «Новая экономика» имеет честь предложить исследователям, ученым, общественным деятелям сотрудничество в форме публикации рецензируемых материалов (статей), освещающих проблемы развития экономики, государства и общества.

Журнал «Новая экономика» издается в столице Белоруссии – городе-герое Минске с 2004 г. Редакция осуществляет свою деятельность на основании Свидетельства о регистрации средства массовой информации № 1206 от 8 февраля 2010 г. (данные последней перерегистрации) и Устава. Учредитель журнала – общественная организация «Новая экономика» (Свидетельство о регистрации № 05/0369 от 29 декабря 2004 г.).

Журнал включен в Перечень научных изданий ВАК Республики Беларусь для опубликования результатов диссертационных исследований по экономическим наукам. Редакционная коллегия и Международный Совет журнала состоит из видных специалистов в различных отраслях наук, публицистов и общественных деятелей Белоруссии, России, Украины, Латвии. В настоящее время в редколлегии журнала состоят 16 докторов экономических, политических, философских, социологических наук.

Журнал является периодическим научным рецензируемым изданием, выходит раз в полугодие и распространяется как по подписке через каталог РГО «Белпочта», так и через розничную сеть.

Языки издания: русский, белорусский.

Периодичность: 1 раз в полугодие.

Условия публикации и требования к оформлению статей размещены на сайте научного журнала:

<http://www.neweconomics.info>.

Подписной индекс: **00155** – для физических лиц, **001552** – для юридических лиц.

Адрес редакции: 220025, г. Минск, пер. Ермака, д. 6, оф. 2.

тел.: (+375) 6900713

e-mail: neweconomic@mail.ru

Наукове видання

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Економіка і Фінанси

SCIENTIFIC JOURNAL

Economics and Finance

№ 12 (грудень), 2013

Журнал включено
до Російського індексу наукового цитування (РИНЦ)

*Матеріали публікуються
українською, російською й англійською мовами*

Засновник і видавець: Дробязко Світлана Ігорівна
e-mail: ecofin.at.ua@gmail.com, сайт: ecofin.at.ua
Поштова адреса: 49107, м. Дніпропетровськ, а/с 5720
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 20225-1025-Р

Віддруковано: ПП Шевелєв Є. О.
52005, с. Ювілейне, вул. Фрунзе, 8/11.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
Серія ВОО № 677317 від 11.01.2007 р.

Формат 60×84 $\frac{1}{8}$. Підписано до друку 28.12.2013 р. Наклад 150 пр.